

Klooster 's-Gravendaal, Goch, 8 december 1371

Zijn voeten deden zeer en hij was tot op het bot verkleumd. De ijzige decemberkou had zich niet laten tegenhouden door de dikke muren van de Mariakapel.

Hoelang stonden ze hier nu al? Er kwam geen einde aan!

Jon gluurde onopvallend opzij. Naast hem stond zijn tante Mechteld. Zo liet ze zich ook door hem noemen. Tante. Haar zus Maria, die strak voor zich uit keek, stond aan haar andere zijde. De spanning tussen die twee had niets te maken met de overledene om wie deze hele plechtigheid draaide. Of misschien juist wel alles.

Hij keek weer naar voren. Op een soort kar, de wielen discreet aan het zicht onttrokken door een afhangend doodskleed, stond de opzienbarende grote kist met het zielloze lichaam dat te ruste zou worden gelegd. Het was de tweede grafkist die voor zijn vader gemaakt was. De eerste waar ze hem in hadden willen proppen bleek te klein voor zijn kolossale lijf. Met moeite had de schrijnmaker met twee van zijn leerlingen zijn eerste bouwsel naast het bed gesleept. De man had staan glimmen van trots vanwege de mooi gedecoreerde deksel en ribben. Maar die trots was ingezakt als een soesje van te slap deeg toen bleek dat hij zich vergist had in de breedte. Hij had zich uitgeput in

excuses en maar één oplossing gezien: er werd ter plekke een nieuwe kist óm de dode heen getimmerd.

Voor één keer waren de zussen het eens geweest: dit incident mocht niet naar buiten komen. Hertog Reinoud III van Gelre mocht niet de geschiedenis in gaan vanwege zijn omvang. Maar dat ging natuurlijk toch gebeuren. De verhalen waren te sappig. Jon kon zich niet voorstellen dat er ergens in de hele christelijke wereld een levende ziel bestond die het verhaal van de bevrijding van zijn vader nog niet gehoord had. Welke toeren noodzakelijk geweest waren om hem te verlossen uit zijn gevangenis toen bleek dat hij met geen mogelijkheid meer door de deuropening paste. Vrienden en vijanden hadden ervan gesmuld. Vooral de vijanden. En die zouden dan de details van deze begrafenis voor zich houden? Hij keek nog eens naar zijn kille tante Maria.

Gekuch echode tegen de wanden van de kerkkapel. Het kwam van de andere kant van de kist, van de abdis van het kloostercomplex, moeder-overste Elisabeth. Zij was Jons derde tante, maar, zo had Mechteld tevreden gezegd, zij vormde geen gevaar.

Elisabeth had op haar manier haar broer eer bewezen. Langs de wanden had ze draperieën laten ophangen, en koorden met zware kwasten. Alles glanzend zwart met accenten in gouddraad. In de hoeken van de kapel stonden speciale rouwkaarsen die de typische stank van de dood moesten verdrijven. Het sterke parfum dat de smeltende was afgaf mengde zich met dat van de zoete wierook-slierten uit de metalen bol die de priester aan een ketting rond de baar slingerde. Jon voelde zijn maag in opstand komen. De neiging zijn neus dicht te knijpen kon hij met moeite onderdrukken. Hij wist dat hij deze dagen aan alle

kanten gewogen en gekeurd werd. Hij mocht geen fouten maken. Dit was zijn nieuwe familie. Zijn enige familie. Hij moest het niet verpesten.

Tegen al het zwart in de kapel stak de glanzende helm, die pontificaal boven op de lijkstaf was gezet, bijna lichtgevend af. Reinouds ridderhelm, die alleen door de hertogen van Gelre gebruikt mochten worden, was getooid met een enorme waaier van witte pauwenveren. Eigenhandig uit de kont geplukt van Staverdense pauwen, had tante Mecheld spottend gezegd. Ze waren vastgezet in een gouden klem, waarop de dubbelstaartige Gelderse leeuw prijkte. Deze helm stond op gelijke voet met de hertogskroon. Hij was bij ieder opvolgingsritueel doorgegeven aan de ongeduldig knielende, nieuwe machthebber. Een statussymbool dat het hertogelijk hoofd moest beschermen. De veren hadden alleen niet echt bijgedragen aan de levensreddende functie. Hertog Eduard was dodelijk gewond geraakt terwijl hij deze helm droeg. Na een uitputtende veldslag had hij het vizier even opengeklapt voor wat frisse lucht, en op dat moment was er een pijl uit een verre kruisboog naar binnen gezoefd. Precies door dat gat. De moordenaar had zijn doel gewoon niet kunnen missen met die helwitte pluimenhandel. Als Eduard een levende pauw op zijn hoofd had vastgemaakt, zou hij niet beter zichtbaar zijn geweest.

En daarom stond Jon nu hier. Dankzij die moordenaar. Of nee, dankzij zijn vader, toch. Het was begonnen bij de erkenning, bij het officieel toegeven dat Jon zijn zoon was. Maar nu, doordat Eduard die pijl in zijn oog niet had overleefd en Reinoud zich daarom toch nog drie maanden lang voor de tweede keer hertog had mogen noemen,

stonden Jons zaken er nog beter voor. Hij was niet meer Jon, zoon van de afgezette Reinoud van Gelre, maar Jon, heer van Hattem, zoon van wijlen de hertog van Gelre. En protégé van de nieuwe hertogin, Mechteld van Gelre. Hij wierp kort een blik opzij, naar zijn tante. Zij schonk hem een glimlach.

Aan tante Mechteld had hij al veel te danken. Zij had zich over hem ontfermd en noemde hem haar aangenomen zoon. De zoon die ze nooit had gehad. Behalve dat ze hem wegwijds maakte in de uitgestrekte familiebanden, had ze hem ook al een enorm kapitaal geschonken om te laten zien dat het haar ernst was.

De priester hief zijn gezicht omhoog, naar de galerij, en knikte haast onmerkbaar. IJle stemmen zetten een psalm in, die als water naar beneden stroomde. Het klonk alsof de engelen de hemel alvast openden. Het gezang kaatste tegen het pleisterwerk en de pilaren, en omringde de baar.

Eindelijk, er gebeurde weer iets. Jon was het wachten zat. Als ze nou een beetje opschoten, kon hij naar buiten. Op een nieuw teken van de priester tilden tien van Reinouds trouwste ridders de kist op en brachten die, inmiddels ontdaan van alle opsmuk, licht schommelend naar het wachtende gat in de vloer. Een donkere diepte tussen twee andere graven in. In het linkergraf rustten de beenderen van Reinouds vader, in het rechter lag het overschot van zijn broer Eduard. Dat graf was nog vers. De beeldhouwer was nog niet eens klaar met de marmeren dekplaat. Maar Eduards wapenschilden hingen al wel op hun plek aan de muur.

Jon bekeek de schilden. Hij hoorde daarbij. Dit was zijn lang verloren familie! Ook hij had een wapenschild van Gelre. Trots rechtte hij zijn rug. Juist op dat moment liep een ridder met plechtige stappen voor hem langs, naar

het graf, met in zijn handen de zacht blinkende helm met de pauwenveren. Jon voelde de ogen van zijn tante Maria op hem gericht. Hij keek terug en schrok van haar door spot trillende mondhoeken. Onmiddellijk keek hij weer voor zich, zich ineens opnieuw bewust van de snijdende kou in de kerk.

Hij begreep precies wat ze hem zonder woorden vertelde. De hertogelijke helm, die doorgegeven was van vader op zoon, van broer op broer, verdween volgens traditie mét de kist in de aarde.

Omdat de mannelijke lijn van deze hertogen was opgehouden te bestaan.

Omdat de hertogen Eduard en Reinoud kinderloos waren.

Weer keek hij naar de schilden. Ja, hij had ook zo'n wapen. Maar bij hem was een brede balk schuin over het schild aangebracht. De gebruikelijke manier om een bastaard aan te duiden. Maar iedere bastaard had een vader. En de zijne had hem erkend.

Als Reinoud officieel kinderloos was, wat of wie was hij dan?

‘Doe niet zo achterlijk. Jij bent een man met blauw bloed. Die combinatie opent al automatisch belangrijke deuren,’ zei tante Mechteld toen hij haar er na de plechtigheid naar vroeg. ‘Misschien niet per direct de deur die jij wilt bereiken, maar met wilskracht en talent zul jij heel ver kunnen komen. En dan bedoel ik écht heel ver.’

Ze liepen samen door de kloostertuin, hunkerend naar frisse lucht. Mechteld omdat ze de aanwezigheid van haar zus Maria niet meer kon verdragen, Jon om de misselijkmakende geuren van de kapel uit zijn neus te krijgen. Zijn tante liep met gebalde vuisten en samengeknepen lippen,

en dat was niet van de kou. In tegenstelling tot Jon, die rillend zijn mantel dichters om zijn hals trok.

‘Maar ik blijf wel een bastaard. Ik kan alles kwijtraken in een vingerknip.’

‘Alsjeblieft, Jon. Bespaar me je zelfmedelijden. Ik heb wel andere dingen aan mijn hoofd. Jij bent altijd nog bevoorrecht. Je vader had je kunnen laten creperen in dat boerengehucht bij je moeder en die landdrost, je opa. Maar hij heeft je erkend en je bij je moeder weggehaald toen je zeven was. Dat is jouw geluk. Op tijd opgevoed aan het hof. Alles wat je nodig hebt om je omhoog te werken hebben ze je daar geleerd! En dan reageer jij zo ondankbaar!’

Jon dacht aan de vechtpartijen tussen hem en andere schildknapen, die wel volbloed adels waren geweest. De pesterijen. De eenzaamheid. Zijn vader had hij al die jaren niet gezien. Hij kende de man niet eens. Pas vlak voor zijn dood, ja, toen had hij hem voor de tweede keer in zijn leven ontmoet.

‘Als er iemand hier moeilijkheden in het vooruitzicht heeft, ben ik dat wel,’ vervolgde Mechteld. ‘Ik sta aan de vooravond van een oorlog met mijn zus. Zij accepteert niet dat ik de rechtmatige hertogin van Gelre ben. Ondanks de keizerlijke oorkonde waarin mijn erfrecht staat beschreven. En ondanks de bevestiging door de bisschop van Utrecht en een hele rits hoge edelen. Het is mijn beurt om de scepter op te nemen, nu er geen directe mannelijke opvolgers van mijn vader over zijn. En toch worden mijn rechten betwist. Niet eens in de eerste plaats omdat ik een vrouw ben, maar omdat ik geen zoon heb.’

‘En tante Maria wel. Vandaar dat ook zij de troon opeist.’

‘Inderdaad. Twee heeft ze er zelfs. Maar de oudste is nog maar net acht jaar. Haar echtgenoot aast gewoon op de macht en zet die kleine, onbekwame Willem daarvoor in.

Het is belachelijk. Waarom zou ik aan de kant geschoven worden? Omdat ik geen nazaat heb? Weet ik minder van politiek omdat ik niets in de wieg heb weten te persen?' Ze zuchtte vanuit haar tenen. Een condenswolk verzachtte een paar tellen haar grimmige mond. 'Ik weet wat ik kan. Wat ik waard ben. Ik ben capabel genoeg om het hertogdom te leiden, maar toch is mijn positie sterker als ik mannen om me heen heb. En daarvan zul jij er één zijn, Jon!' Ze stopte met lopen en keek glimlachend omhoog naar de jongen die een kop groter was dan zij. 'De grote belofte aan mijn zijde.' Moederlijk trok ze zijn bontkraag dicht om zijn hals.

'Een grote belofte, maar toch nog altijd een bastaard.' Er plooiden een diepe denkrimpel in Jons voorhoofd. 'Tante, ik snap niet...'

Mechteld liet meteen de kraag los alsof er vlammen uit sloegen. Geïrriteerd richtte ze haar blik op de hemel. 'Nu moet je ophouden met dat zielige gedoe, anders snij ik onze banden meteen door. Als ik jou nog één keer zonder trots hoor zeggen dat jij een bastaard bent, zoek je het maar uit. Dan ben je het hof van Gelre niet waardig. Als jij niet wilt knokken voor je titels en je familie-eer en je wapenschild, dan rot je maar op. Nu meteen! Je bent ambitieus en onzeker. En dat snap ik! Maar je bent pas vijftien, en kijk waar je staat! Jij bent de zoon van de laatste hertog van Gelre. Er stroomt zowel Engels als Frans koningsbloed door je aderen. Gebruik die afkomst! Koningsbloed in Gelre is zeldzaam. Nou ja, alleen...'

Mechteld trok een bedenkelijk gezicht. Ze draaide zich om en zette zich weer in beweging. Jon liep snel achter haar aan.

'Ja?'

'Mijn zus Maria is niet ons enige gevaar. Ergens lopen

meer mensen rond met hetzelfde bloed als jij. Onze broer Eduard was zó populair dat ik niet kan voorspellen wat er gebeurt als zijn bastaarden zich presenteren!’

‘Wat? Wat zegt u? Eduard, bastaarden?’

‘Ja. Eduard heeft ook bastaardkinderen. Alleen zijn ze nooit erkend. Dat was niet nodig, want de moeder van die kinderen was getrouwd. Of is nog steeds getrouwd, misschien. Weet ik veel.’

‘Eduard heeft bastaardkinderen! Waarom hoor ik dat nu pas?’

‘Wat voor zin had het als je het eerder gehoord had? Niemand weet waar ze zijn, waar ze wonen. We weten alleen dat Eduard hun moeder Jutken van Wijck noemde, en dat hij behoorlijk hoteldebotel van haar was.’

‘Van Wijck...’

‘Ja, wij dachten natuurlijk aan Wijk bij Duurstede. Maar dat blijkt niet zo te zijn. Daar hebben we al gezocht.’

‘Jullie zoeken de kinderen? Wie? U en uw raadsman-nen?’

‘Ja. En die van Maria ook. Iedere nazaat van Eduard kan een gevaar vormen voor onze toekomst. We weten hun leeftijden niet, maar er zijn minstens twee bastaardzonen die geboren zijn voordat Maria kinderen kreeg. Eduard heeft het ons destijds zelf verteld. Vroeg of laat zullen die zonen ergens opduiken. Mijn ridders houden hun oren en ogen open. Omdat ze mij trouw zijn. In mij geloven.’ Mechteld stopte nogmaals met lopen. Ze prikte met een wijsvinger op Jons borst. ‘En dat zijn maar gewone ridders, Jon. Hoe groot moet de inzet dan wel zijn van een pleegzoon, een bastaard, die zichzelf moet gaan bewijzen en voor wie het adeldom niet vanzelfsprekend is? In mijn strijd voor wat mij rechtmatig toekomt verwacht ik van jóú onvoorwaardelijke trouw en toewijding, omdat ik al-

les ben wat jij hebt. Je moeder is dood, je opa de landdrosst ook. Jij kunt op niemand terugvallen en hebt alles te verliezen. Zoals jij zelf zegt, in een vingerknip. Alles!' Mechteld keek hem even doordringend aan. 'Omdat je, inderdaad, een bastaard bent! Zorg dat je de grootste en de belangrijkste wordt!'

Jon keek net zo doordringend terug. Er trilde een spiertje in zijn kaak. Zijn mond trok strak. Eduard had ook bastaardkinderen! Half koninklijke bastaardkinderen, net als hij! Tante Mechteld had gelijk: hij had alles te verliezen omdat hij niemand meer had, behalve haar. Dit was het eerste doel waarvoor hij zijn status moest gebruiken. Hij wist nog niet hoe hij het moest aanpakken, maar hij zou die hoerelingen van Eduard vinden!

2

Wezep, begin januari 1372

Een dik pak sneeuw bedekte de smalle konijnenpaden die tussen de lage, stugge heideplanten kronkelden. Normaal gesproken volgde Wolf deze sporen, die niet breder waren dan zijn voeten, maar nu ze onzichtbaar waren ploegde hij dwars de heide over, recht op de hut af. Bij vrijwel iedere stap vielen bevroren sneeuwkrystallen van de toppen van de dopheide zijn klompen in, maar Wolf nam dat voor lief. Hij wist dat binnen in de hut een aangename warmte wachtte, juist door de sneeuw. De half ingegraven plaggenhut – het dak raakte bijna de aarde – was met eenzelfde dikke witte laag bekleed. Zolang het bleef vriezen was dat een voordeel. De wind had dan geen speelruimte meer tussen kieren en scheuren.

De hut was klein, maar wel met een echte deur en een klein raam, en groot genoeg voor zijn vader, zijn broer en hemzelf. Ze konden er met z'n drieën languit in slapen, en als de stromatrassen overdag waren opgestapeld, vormden die een fijne zitplaats. Nadat de vorige hut was ingestort, had hij deze woning samen met zijn vader gebouwd van heideplaggen die zijn broertje uit het veld stak. Deze keer hadden ze hun onderkomen dichterbij de weg opgetrokken. Dat maakte veel verschil. Het was het eerste huisje dat reizigers die van Heerde in de richting

van Kampen liepen, tegenkwamen. En nu ze zo dicht aan de weg woonden, zagen mensen ook eerder wat Wolfs vader Lubbe te bieden had. Hij kon schoeisel repareren, beurzen en tuigage van paarden en was handig met hout. Heel precies kon hij deuvels uitsnijden voor verbindingen die met geen mogelijkheid meer los te trekken waren. Bovendien hadden ze vers water, voor dorstige reizigers. En dorst hadden die altijd, zowel mensen als paarden. Iets verder op de heide, op de plek waar hun eerste hut had gestaan, hadden zijn vader en hij een put gebouwd. Ook van plaggen. Die zuiverden het grondwater beter dan de houten wanden waar andere putten mee gestut werden.

Dus ja, de meeste reizigers hielden wel even halt bij Lubbe. En dat was ook hard nodig. Op de lichtgekleurde zandgrond rond de plaggenhut wilde niets eetbaars groeien, maar om een eind verderop te gaan wonen, waar wél wat te verbouwen viel, zou een slechte beslissing zijn. Vanaf het punt waar de vruchtbare grond begon, kon je de tweede leerlapper van de buurtschap zien. Diens onderneming bloeide als een roosje. Zijn werkplaats had hij op de allerbeste plek, in de kern van het dorp, precies daar waar de Heerderweg kruiste met die van Hattem naar Elburg. Maar Lubbe ving hem in elk geval nog de klanten af die vanuit de beboste heuvels kwamen. Voor een mens die ergens behoefte aan had, was het kwart uur gaans naar de volgende leerlapper ver genoeg om Lubbe niet voorbij te lopen.

De bundel sprokkelhout in Wolfs armen rammelde. Een tak gleed ertussenuit en viel. Het ding bleef rechtop in de sneeuw steken. Wolf besepte dat zijn armen en handen gevoelloos waren geworden door de kou. Hij klemde zijn buit in een steviger greep en griste met een vrije hand de gevallen tak mee.

Het beloofde een gezellige avond te worden. Wolf verheugde zich op het nieuwe spel dat hij en zijn broertje zouden gaan spelen. Rieks was een kei in het bedenken van dit soort vermaak, waarvoor hij ook de houten speelstukken sneed. Wel jammer dat Rieks ook altijd de spelregels bepaalde. Daardoor won hij altijd.

Nog enkele stappen was hij verwijderd van de hut. Dan kon hij zijn klompen uitdoen en zijn voeten warmen in droge, vilten sloffen.

Lubbe zat voor de hut op een houtblok. Hij had het daglicht buiten verkozen boven de weldadige temperatuur binnen. In het schemerdonker van zijn huisje zou hij niet zo precies kunnen werken als hij nu deed. Met een naald en fijn gedraaid vlasdraad herstelde hij een kinderlaarsje.

Uit het bos, vanachter de heuveltop, klonk ineens een bekend geluid. Gehinnik en de gedempte dreunen van paardenhoeven. Wolf en zijn vader wierpen elkaar een verraste blik toe. Ruiters? Met deze sneeuw? Wolf bedacht zich geen moment. Hij had ineens grote haast om binnen te komen. Met een paar enorme passen, de bundel brandhout strak tegen zijn borst gedrukt, sprong hij de hut binnen en liep bijna zijn jongere broer Rieks omver. Die keek hem scherp en vragend aan.

‘Ruiters,’ fluisterde Wolf.

Rieks’ wenkbrauwen gingen even omhoog. Wolf haalde een beetje nors zijn schouders op.

Hij wist ook niet waarom de hinnikende paarden hem deze keer ongerust maakten. Het betekende altijd goed nieuws als er mensen langs hun hut kwamen. Dan viel er misschien iets te verdienen. Maar nu overviel hem een naar voor gevoel. Wolf en Rieks doken weg achter het luik dat het venster in de winter afsloot. Door een kier konden ze fragmenten van de buitenwereld zien.